

Nasiba Qurbanova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
“Sahna harakati va jismoniy madaniyat”
kafedrasi yetakchi jo'rnavozi
E-mail: nasibakurbanova0204@mail.com
ORCID: 0009-0006-5963-8465

KLASSIK RAQS DARSLARIDA KLASSIK MUSIQANING AHAMIYATI

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada klassik raqs darslarida klassik musiqaning o'rni va ahamiyati, uning o'quvchilarning musiqiylik, ritm hissi, harakatlar koordinatsiyasi, emotsional ifodalilik hamda ijrochilik mahoratini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Klassik musiqa va raqs san'atining tarixiy o'zaro bog'liqligi tahlil qilinib, musiqiy jo'rlikning dars jarayonidagi ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va badiiy-estetik funksiyalari ochib berilgan. Shuningdek, klassik raqs mashg'ulotlarining turli bosqichlarida musiqa tanlash, temp, ritm, frazalash va musiqiy obrazning harakat bilan uyg'unligi masalalariga e'tibor qaratilgan. Maqolada jo'rnavozning klassik raqs darsidagi kasbiy faoliyati, o'qituvchi bilan ijodiy hamkorligi hamda musiqiy materialni dars vazifalariga mos tanlashning ahamiyati ham ko'rib chiqilgan.*

***Kalit so'zlar:** klassik raqs, klassik musiqa, musiqiy jo'rlik, jo'rnavoz, ritm, musiqiylik, xoreografiya, ijrochilik mahorati, sahna madaniyati, pedagogik jarayon.*

ЗНАЧЕНИЕ КЛАССИЧЕСКОЙ МУЗЫКИ НА УРОКАХ КЛАССИЧЕСКОГО ТАНЦА

***Аннотация.** В статье освещается роль и значение классической музыки на уроках классического танца, её педагогический потенциал в развитии музыкальности, чувства ритма, координации движений, эмоциональной выразительности и исполнительских навыков учащихся. Анализируется историческая взаимосвязь классической музыки и танцевального искусства, раскрываются образовательные, воспитательные, развивающие и художественно-эстетические функции музыкального сопровождения в процессе урока. Также рассматриваются вопросы выбора музыки, темпа,*

ритма, фразировки и гармонии музыкального образа с движением на разных этапах уроков классического танца. В статье также рассматривается профессиональная деятельность аккомпаниатора на уроке классического танца, творческое сотрудничество с преподавателем и важность выбора музыкального материала в соответствии с задачами урока.

Ключевые слова: классический танец, классическая музыка, музыкальное сопровождение, аккомпанемент, ритм, музыкальность, хореография, исполнительские навыки, сценическая культура, педагогический процесс.

THE SIGNIFICANCE OF CLASSICAL MUSIC IN CLASSICAL DANCE CLASSES

Abstract. *This article highlights the role and significance of classical music in classical dance classes, as well as its pedagogical potential for developing students' musicality, sense of rhythm, movement coordination, emotional expressiveness, and performance skills. It analyzes the historical interconnection between classical music and the art of dance, exploring the educational, developmental, and artistic-aesthetic functions of musical accompaniment during the lesson. Issues regarding the selection of music-including tempo, rhythm, phrasing, and the harmonization of the musical character with movement-are also examined across the various stages of a classical dance class. Furthermore, the article discusses the professional role of the accompanist, the creative collaboration with the instructor, and the importance of selecting musical material that aligns with the lesson's objectives.*

Keywords: *classical dance, classical music, musical accompaniment, rhythm, musicality, choreography, performance skills, stage culture, pedagogical process.*

Klassik raqs professional xoreografik asosini tashkil etadi. Uni o'rganish musiqiy jo'rliksiz mumkin emas. U ta'lim-tarbiyaviy va badiiy-estetik funksiyalarni ham bajaradi. Klassik musiqa pedagogik jarayonning eng muhim tarkibiy qismi

bo'lib, u o'quvchilarning musiqiylik ritmi, hissi, harakatlar koordinatsiyasi emotsional ifodalilik va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bir necha asrlar davomida musiqa va raqs o'zaro chambarchas bog'liq holda rivojlanib kelgan. Buyuk kompozitorlar balet san'ati uchun maxsus asarlar yaratgan, yetuk xoreograflar esa o'z, sahna asarlarini musiqiy dramaturgiyaga tayangan holda qurishgan. Zamonaviy badiiy ta'lim sharoitida klassik musiqaning ahamiyati kamaymaydi, aksincha ortib bormoqda, chunki u barkamol shaxs va yuqori ijrochilik madaniyatini shakllantirishga yordam beradi [1].

Maqoladan kutilgan maqsad: klassik raqsni o'qitish jarayonida klassik musiqaning ahamiyatini ochib berish va uning o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga ta'sirini aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

- musiqa va klassik raqs o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ko'rib chiqish;
- musiqiy jo'rlikning pedagogik funksiyalarini aniqlash;
- klassik musiqaning musiqiylik va ijrochilik mahoratini rivojlantirishga ta'sirini tahlil qilish;
- klassik raqs darslarida jo'rlikning tarbiyaviy ahamiyatini aniqlash.

Klassik musiqa va klassik raqsning tarixiy o'zaro bog'liqligi

Klassik raqs tarixi Yevropa akademik musiqasining rivojlanishi bilan uzviy bog'liq. Ilk balet tomoshalari uyg'onish davrida Italiya va Fransiya saroylarida paydo bo'lgan. O'sha davrdan boshlab musiqa raqs san'atining ajralmas qismiga aylangan.

Balet rivojida fransuz baletmeysteri Jan Batist Lyulli faoliyati alohida ahamiyatga ega bo'lib, u birinchilardan bo'lib balet spektakllari uchun maxsus musiqiy asarlar yaratgan. XIX asrda esa Petr Ilich Chaykovskiy, A.Adan, L.Demib, Aleksandr Glazunov va boshqa kompozitorlar ijodi tufayli balet yangi bosqichga ko'tarildi [2].

Aynan klassik musiqa akademik raqsning badiiy tamoyillarini belgilab berdi: harakatlarning ulug'vorligi, plastik ifodaviylik, shakl va mazmun uyg'unligi.

II. Battement tendu (Батман вытянутый)

Из I или V позиций вытянутая работающая нога выводится вперед на носок (в сторону или назад) и ставится обратно в позицию. Характер движения четкий, энергичный. Размер $\frac{2}{4}$ или $\frac{4}{4}$.

5. ПОЛЬКА

Scherzando [Шутливо]

М. БАЛАКИРЕВ

5039

Zamonaviy klassik raqs o'qitish metodikasi ham ushbu mualliflarning asarlarini o'quv jarayonining asosi sifatida qo'llashda davom etmoqda.

Klassik musiqaning pedagogik ahamiyati

Musiqiy joʻrlik oʻqitishning eng muhim metodik vositasidir. U oʻqituvchiga darsni tashkil etishda, mashqlar tempini belgilashda va zarur emotsional muhit yaratishda yordam beradi.

Stanokdagi ekzersiz vaqtida har bir mashq maʼlum oʻlchov ritmik tuzilma va ijro xarakteriga ega boʻladi. Sekin tempdagi musiqalar barqarorlik silliqlik va harakatlarni nazorat qilishni rivojlantirish uchun ishlatiladi, tez temp esa kuch, yengillik, chidamlilik va sakrash texnikasini rivojlantiradi.

Musika oʻquvchilarga quyidagilarga yordam beradi:

- mushak kuchini toʻgʻri taqsimlash;
- harakat tempini saqlash;
- koordinatsiyani rivojlantirish;
- ritm hissini shakllantirish;
- plastik ifodalilikni takomillashtirish
- diqqatni jamlash.

Musiqiy joʻrlik murakkab harakatlarni oʻzlashtirish jarayonini yengillashtiradi va barqaror harakat koʻnikmalarini shakllantiradi [3].

Musiqiylikni rivojlantirish – taʼlimning asosiy vazifasi

Klassik raqsining eng muhim vazifalaridan biri musiqiylikni rivojlantirishdir. Musiqiylik deganda, musiqiy asar xarakterini qabul qilish va uni plastik vositalar orqali ifodalash tushiniladi.

Musiqiylik quyidagilarni oʻz ichiga oladi:

- metr-ritm hissi;
- musiqiy shaklni tushuntirish;
- tempni his qilish;
- dinamik nozikliklarni sezish;
- musiqiy frazani eshitish qobiliyati;
- musiqiy obrazni emotsional his qilish va obraz yaratish.

Ijrochi harakatlarini musiqa mexanik ravishda bajarishi kerak emas. Haqiqiy mahorat musiqiy ifodalilikni texnik mukammallik bilan uyg'unlashtira olishdadir [4]. Klassik musiqa bilan doimiy ishlash, eshitish, idroki, xotira, diqqat va ijodiy tasavvurni rivojlantiradi.

Klassik musiqaning tarbiyaviy funksiyasi

Klassik musiqa shaklning axloqiy va estetik tarbiyasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Jahon musiqiy madaniyati asarlari bilan tanishish badiiy didni rivojlantiradi, madaniy merosga hurmat va san'at go'zalligini anglashni shakllantiradi.

ЧАСТЬ I
УПРАЖНЕНИЯ У СТАНКА
I. Plié (Приседание)

Подразделяется на demi-plié (полуприседание) и grand-plié (полное приседание). Исполняется по всем пяти позициям. Характер движения медленный, плавный. Размер $\frac{3}{4}$ или $\frac{4}{4}$.

I. ВАЛЬС
Moderato [В умеренном движении] А. ЛЯДОВ, соч. 9 № 1

Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar asta-sekin quyidagilarni o'rganadilar:

- emotsional sezgirlik;
- intizom;
- mehnatsevarlik;
- mas'uliyat;
- badiiy fikrlash;
- sahna madaniyati;
- obraz yaratish. Musiqa ijrochining ichki madaniyatini shakllantiradi hamda

har bir o'quvchining individuallikni ochib beradi.

Darsning turli bosqichlarida musiqaning ahamiyati

Klassik raqs darsi tarkibi musiqiy asar lavhalaridan, parchalaridan tuziladi. Stanokdagi mashqlar vaqtida musiqa gavda barqarorligi to'g'ri qomat va harakat aniqligini shakllantirishiga yordam beradi. Zal markazida musiqiy ifodalikning ahamiyati ortadi. Bu yerda o'quvchilar texnik ijroni badiiy obraz bilan uyg'unlashtirishni o'rganadilar. Aylanishlar, sakrashlar va katta kombinatsiyalarni o'rganishda musiqa harakat dinamikasini, kombinatsiya rivojlanishi yo'nalishini va uning emotsional rangini belgilaydi. Darsning yakuniy bosqichida musiqiy jo'rlik mushak zo'riqlashini kamaytiradi va o'quvchilarning emotsional holatini tiklaydi [8].

O'qitish jarayonida jo'rnavozning ahamiyati

Klassik raqs darslarida jo'rnavoz alohida o'rin tutadi. Jo'rnavoz faqat musiqiy jo'rlik ijrochisi emas, balki ta'lim jarayonning to'liq ishtirokchisidir. U o'qituvchi bilan hamkorlik qiladi, o'quvchilarning yoshi, tayyorgarlik darajasi va dars vazifalariga mos musiqiy materialni tanlaydi. Jo'rnavozning yuqori professional mahorat quyidagilarga imkon beradi:

- dars tempini saqlash;
- badiiy muhit yaratish;
- o'qituvchilarning musiqiy didni rivojlantirish;
- musiqa va harakat o'rtasida ansambl hissini shakllantirish.

Dars samaradorligi o'qituvchi va jo'rnavozning uyg'unligiga bog'liq [6].

Zamonaviy xoreografik ta'lim musiqiy jo'rlik sifatiga yuqori talablar qo'yiladi. Asarlarni tanlashda quyidagi hisobga olinadi:

- musiqaning badiiy qiymati;
- o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mosligi;
- darsning texnik vazifalariga mosligi;
- musiqiy frazalash qulayligi;
- asarning emotsional ifodaliligi. Eng ko'p P.I.Chaykovskiy, L.Demi, A.Adan,

S.Prokofiev, F.Shopen, I.Brams, I.Shtraus, K.Sen-Sans, R.Drigo va boshqa kompozitorlarning asarlari qo'llaniladi [7]. Yuqori badiiy musiqadan foydalanishi bo'lajak balet artistining aktyorlarning professional dunyoqarashini shakllantiradi.

Shunday qilib, klassik musiqa klassik raqs tizimidagi ta'lim jarayonining eng muhim tarkibiy qismidir. U pedagogik tarbiyaviy rivojlantiruvchi va badiiy funksiyalarini bajaradi. Musiqiy jo'rlik tufayli o'quvchilar ritm hissi, musiqiylik ijrochilik ifodaliligi, emotsional madaniyat va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ваганова А. Основы классического танца. – Санкт-Петербург: Лань, 2021. – 192 с.
2. Захаров Р. Сочинение танца. – Москва: Искусство, 1989. – 240 .
3. Костровская В., Писарев А. Школа классического танца. – Санкт-Петербург: Лань, 2024. – 262 с.
4. Базарова Н., Мей В. Азбука классического танца. – Санкт-Петербург: Лань, 2022. – 239 с.
5. Красовская В. История русского балета. – Санкт-Петербург: Планета музыки, 2018. – 312 с.
6. Тарасов Н. Классический танец. – Москва: Искусство, 1971. – 494 с.
7. Слонимский Ю. Строки о балете. – Санкт-Петербург: Композитор, 2000. – 184 с.
8. Чайковский П. Письма и статьи о музыке. – Москва: Музыка, 1990. – 300 с.